

ERDÉLYI FIATALOK

ROMÁNIAI · MAGYAR · FŐISKOLÁS · LAP
SZERKESZTI: LÁSZLÓ · DEZSŐ ·

IV. évf. 1933. III. Negyed. Őszi szám.

FŐMUNKATÁRSÁK: Balázs Ferenc, Bíró Sándor, Debreczeni László, Demeter Béla, Dsida Jenő, Haáz Ferenc, dr. Jancsó Béla, dr. Jancsó Elemér, László Dezső, dr. László Ferenc, dr. Parádi Kálmán, Pálffy Károly, dr. Szilágyi Olivér, Tonk Emil, Váró György, Vita Zsigmond.

TECHNIKAI SZERKESZTŐ: Haáz Ferenc.

KIADÓHIVATALI TITKÁR: László András.

TARTALOM:

<i>Debreczeni László: Kós Károly ötven éves</i>	69
<i>Juhász István: Pusztul a magyarság!</i>	72
<i>Vita Zsigmond: Kulturális szervezkedésünk egysége</i> ..	76
<i>Öregék és fiatalok összefogása a magyar kultúra továbbadása érdekében</i>	80
<i>Dr. Parádi Kálmán: Ahogy Hitler a nemzeti szocializmust látja</i>	82
<i>Körkép a főiskolás kérdésekről az új tanév kezdetén</i> ..	85
<i>Szemle</i>	89

Szerkesztőség és kiadóhivatal : Cluj-Kolozsvár, Str. Kogălniceanu (Farkas-u) 7. Székely Társaság helyisége, Kéziratok és a lap adminisztrációját érintő levelek a szerkesztőség, illetve a kiadóhivatal címére küldendők.

Bukaresti tudósító : Dóczy Zoltán București II. Str. Sf. Voivozi 50.

Lapunk kolozsvári megbízottai :

Ref. Kollégium : Miklós András. Ref. Theológia; Sipos Kálmán. Unit. Kollégium; Márk Ferenc, Ref. Szeretetház; Kóréh Rózsika. Marianum; Kóri Manta. Unit. Ieányotthon; Bedő Boriska.

ELŐFIZETÉSI DIJAK; Belföldön főiskolai hallgatóknak félévre 40 Lei, egész évre 70 Lei, másoknak félévre 70, egész évre 120 Lei, Magyarországon; főiskolásoknak félévre 4, másoknak 7 P, Csehszlovákiában egész évre 40 csehszlovákiai korona, Jugoszláviában egész évre; 70 dinár.

Magyarországi főbizományos: „Studium“ könyvesbolt, Budapest, Múzeum-körút. Magyarországi előfizetési díjak általa is beküldhetők. Csekszámla: 4041.

Nyomta a „Gloria“ könyvnyomdai műintézet Cluj, Str. Univ. 8. Telef. 4-70

Kós Károly ötven éves.

Irta; Debreceni László.

Csak úgy, egyszerűen írjuk ide ezt magunknak. Egyszerűen, félrevonultan és magunkbanézően írjuk ide, mi fiatalok. Mint ahogy az út jelzőköveinél a vándor megáll.

Mert nekünk nem ponttevést jelent ez a megemlékezés; nem olyan görögtüzet, mely után aztán elvárjuk, hogy hallgasson is az ünnepelelt és legyen meglegedett. Mi, szegény, elesett, vergődő és kapaszkodó fiataljai a mai Erdélynek, ünnepelelni nem is tudunk. Talán el is felejtettük.

Csak magunkbafordulunk. Csak emlékezünk. Mert a Kós Károly ötven éve a mi szemünkben nem állomás, csak jelzőkö csupán... Mert így akarjuk. Mert kell nekünk ez a hit. Mert Kós Károlyt ötven évvel a vállán és husszal-harminccal előttünk is, mindmáig fiatalnak tudjuk, közénktartozónak, mienknek érezzük.

Csak emlékezünk. De emlékezünk! A magunk módján. A magunk érzése, szíve és szeretete szerint.

Szép szavakat mondani nem tudunk. Gazdag ajándékokat adni nem tudunk. De ott vagyunk szívünkkel-lelkünkkel; körülvesszük fiatalságunk minden lelkesedésével, felövezzük fiatal lelkünk hitének minden virágával s Vele vagyunk szíveink szeretetének minden melegével!

A jelzőkőnél, hol ötven évének fordulóján Kós Károly, a húsz-harminc évvel előttünk járó vándor megáll...

Mert Kós Károly már húsz-harminc évvel ezelőtt is azt az utat járta, amelyet mi járunk ma. Ég amit mi ma kényszerűségből teszünk, azt ő magasztánából tette, vállalva szenvedést, fáradságot, megölve álmokat, áldozva életet. Hogy mi, kikről bizonyossággal hitte, hogy jövünk, ne tévelyegjünk, hanem ösvényünk legyen bár...

Tette mindezt vak fanatizmussal, törhetetlen hittel, magapuszító akarással és sok-sok – líraisággal. Mert ez az Ő örök lényege és ez az amiért mindig „azoké lesz, akik fiatalok lesznek...”

Valamikor pedig Ő is elindult, hogy új utakat járjon, hogy legyen valaki. És aztán ment, kereste az utat, vágta a sűrűt addig-addig, amíg egyszer csak ismét idejutott. Sokan indultak el így akkor, de csak Ő jött vissza. Csak Ő egyes-egyedül...

Az az alig 25 éves fiatalember, akiről művészirodalmunk egyik legkomolyabb művelője mondta, hogy egykor sokat fogunk még hallani felőle...

Az a fiatalember, akinek munkáit a legelőkelőbb művészeti folyóirat, az angol „The Studio” ismertette és méltatta..

Az a fiatalember, az a művész, aki hívatva lett volna egy egész külön világot építeni fel a magyarok földjén, ha arra tere nyílik...

Az a művész, aki előtt nyitva állott az egész világ minden dicsősége, gazdagsága és lehetett volna az első az első között...

Az a művész haza jött. Hazajött ide, Erdélybe, a szegénységbe a nyomorúságba, műveletlenségbe, kicsinyességbe. Otthagyva mindent, mi csillogó kecs egetetással elébe is jött...

Mert úgy látta, hogy ennek így kell lennie. Mert azt tanulta minden népnél: északon és délen, nyugaton, hogy az apák munkáit folytatják az utódok... És nálunk már régen nem így volt ez...

De hitte, hogy jönni fognak egyszer ismét valakik, akik felveszik a munkát és tudta, hogy ut kell azoknak. Érzékeny lelke veszedelmeket is sejtett a jövőben és azt is tudta, hogy akkor nem lehet tévedezni...

Hazajött azért is, mert Erdélyt érezte az Ő egyetlen igazi hazájának és úgy hitte, hogy Reá itt van a legnagyobb szükség és ő itt tehet a legtöbbet.

Mert hazajött Budai Nagy Antal is. Apácai Csere János is, haza Szenczi Molnár Albert is, Misztótfalusi Kiss Miklós is és hazajöttek, itt haltak meg és itt elegyedtek el a földdel a Bolyaiak is...

Mert ez ennek a földnek, ezeknek a hegyeknek a törvénye. És valakik születtek igaz fiakul, azoknak égő tüzként adatott ez a törvény a lelkükbe.

Hazajött hát Kós Károly is és beállott a rendbe, a legelsőkhöz, hogy valamikor egy Erdély nevű furcsa országnak és abban az ő népének szebb jövője legyen.

*

Nincs terünk felsorolni munkáit, sem méltatni azokat. De kik ismerik műveit azok tudják, hogy mindent ennek a célnak rendel alá.

Istenáldotta művésztalentum, mégpedig a régi, erdélyi ezermesterek fajtájából. De nem elégszik meg a készen kapott tehetséggel, hanem kiműveli azt, amennyire csak tudja.

Elindul, mint szerény mérnökjelölt és építész lesz, hogy művész lehessen. Hogy aztán mindezek felett öntudatos célu kulturális munkássá válhasson az Ő népének.

Az Attila Kirárról ének-ben a legkiválóbb grafikus és ihletett költő. A Régi Kalotaszeg-ben kitűnő érzékű historikus, csudás tollú író, még csudálatosabb visszaálmódó és sodróan fanatikus magyar. A „Nemzeti művészet”-ben a művészetek szociálistája, a Kalotaszeg c. lapocskájában hivatott népvezér. És így tovább, mind újabb és újabb színben bontakozva ki.

De vérbeli művésze az *építészet* és itt is egészen újat hoz; amit addig nagy sötétségben és csak vaktában tapogattak, Ő határozottan tapint reá egy magyar építészet gyökereire. Ami Ady Endre, Szabó Dezső az irodalomban, Bartók Béla és Kodály Zoltán a zenében, az Kós Károly a magyar művészetben... Aki nem elégszik meg művészetének eszközeivel, hanem tollat is ragad s azzal is harcolva izgat, lázít és utat mutat.

Harcos nagy riadók hangja harsog majd minden írásából. Mert nem okoskodással, nem filozófiával, nem komponálással dolgozik, hanem merész és makacs hittel. Ez az Ő egyetlen, igazi ereje, mert ez az Ő fiatalsága is mindvégiglen.

De mindez csak azért, hogy felolvadjon a nagy gondolatban, amelynek Erdély s benne a magyarság jövője a központja.

Ezért volt már kezdettől fogva hirdetője az erdélyi gondolatnak is, amelynek Ő újrakeltője és megtestesítője.

És amikor egyszer nagyot fordult a világ, akkor Ő az, aki legelsőnek ugrik talpra és megmondja a célt.

Egyénisége a politikus, majd a kultur-politikus színeivel gazdagodik, hogy új öntudatok gerjesztésére lehessen képes.

Új könyvei, a maganyomtatta Erdély-Köveitől a Varjú-nemzetségen, az Erdélyen keresztül a Kalotaszegig mind ezt az egy célt szolgálják. Bebizonyítani Erdély különvalóságát, spirituális erejét, hivatását. Istentől nyert sajátosságait és azt, hogy tévutakon jár minden és mindenki, amíg ezt nem látja, nem akarja meglátni. Mert ezek a megismerések mutatják Erdély igazi útját.

Így dolgozik, szuggerral és alapoz tovább, mert erőt és hitet akar, műveltséget akar. És ezen az öntudaton és műveltségen keresztül igazabb, egészebb embereket és az álmodott jobb jövődőt...

Neked is, nekem is és mindnyájunknak, valakik csak ezt a földet valljuk és érezzük szűkebb hazánknak...

Ezért jött haza ő, ezért maradt itt és lett a sok nyugatra menő magyar közt az első, aki keletre jött...

Emlékezzünk mi jól és nem felejtjük ezt el.

*

Kós Károly nem a ma embere és még mi is, kik 20–30 esztendővel jöttünk utánna, messze érezzük magunkat attól az időtől, ahol Ő jár. Most nem tudjuk, hogy mit fognak mondani a kortársak, nem tudjuk, hogy milyen ünneplésben fogják részesíteni. Mi szegény, el-esett vergődő és kapaszkodó fiataljai a mai Erdélynek, nem tudunk ünnepelni igazában; talán el is felejtettünk...

De tudjuk, érezzük, hogy Ő hozzánk van közelebb és jól esik tudnunk, hogy vannak szürkülőfejű fiatalok is. Mert szükségünk van az ő életük tapasztalataira és látására...

Mert amikor ünnepelnünk kellene, akkor is az élet gondja aggaszt és amikor visszük ifjui hitünket, – ajándékunkat, akkor is remegve, kémlelve nézzük az utat és várakozva nézünk arra, aki előttünk immár a jelzőhöz ért...

Önzés ez, de ez az élet törvénye. Éppen azért bizalom. És ez a legtöbb. Szerényen, magunkba-fordultan így emlékezünk. Látjuk az elhagyott utat és nem felejtünk semmit.

És tudjuk: valamikor még nagy harcok lesznek itt és a hittel harcolók zászlóin egy név fog lengeni: a Kós Károlyé. Amely a harcok útközö pontjain nem fog összetörni majd...

És valamikor lesznek békés, napsütötte idők, amikor majd a hegyeken víg élet pezsdül. És utódok fognak csodálkozni elpihent ősök bolondságain, miket ezért a földért cselekedtek. És akkor egy név, egyetlen név fog messze ragyogni... A Kós Károlyé.

Mi ezt látjuk és ezt hisszük. És legigazabb ajándékként ezt a hitünket adjuk Kós Károlynak ötven év határán...

...Amikor az útjelző kőnél a vándor kissé megáll...

Pusztul a magyarság!

Irta: JUHÁSZ ISTVÁN.

Nem tartok jogosnak semmilyen szubjektív megnyilatkozást ezzel a kérdéssel kapcsolatban. Az egyéni hozzáadás minden formáját lehántva, maguknak a tényeknek, a rideg és könyörtelen statisztikának kell itt állania, mely jajjgat és követel önmagában is. Azonban ennek dacára sem tudom elhallgatni azt a megdöbbenő élményt, melyet bennem a „Nyugat” cikksorozata kiváltott. Régebben tanult verssorok zúgtak a fülemben: „A sirt, hol nemzet sülyed el, népek veszik körül.” – „Óh aszottak és be nem teltek s óh, magam is faj-sorsom osztván, be igazság szerint hullunk ki a kegyetlen rostán, kedvém nem töltvén az Időnek” és mindaz a prófétaí rémlátás, melyet az utolsó száz év magyar irodalma felmutat, mint ijesztő valóság vágott bele az életembe. Nem az ugynevezett nemzeti érzelmeim mozgolódtak bennem; mindaz, amit szerettem, amiben felnöttem, az egész eltervelt jövőm percről-percre kiszámítható pusztulás útján, a halálba halad. A megásott, készenálló sir borzadálya volt az élményem.

A Nyugat szeptemberi számában jelent meg Ilyés Gyula rap-szódikus nyári naplója: „Pusztulás” cím alatt, mely forrongásba hozta mindazokat, akik szeretik fajtájukat és aggódnak sorsáért. A cikk minden vezércikki hangtól távol, néhány adatot közöl Észak-Baranya pusztuló magyarságáról. Zengővárkony ősmagyar település, tán még Botond telepítette itt le népét, szintiszta kálvinista község, melynek a 18-ik század elején nagy áldozatokkal felépített temploma még 600 ember befogadására készült, ma sátoros ünnepeken is alig lézeng benne 50 ember. A Dunántul egész déli részén: Tolnában, Somogyban, Baranyában bármerre járunk, meglep bennünket az egyes falvak két telepe közti különbség, a svábok falurészében minden csupa sürgés, csupa munka, az udvar, az utca hangos a gyerekek lármájától, egy új honfoglaló nép diadalmámora mindenütt; a másik rész, ahol a magyarok – laktak – kihalt, beszögezett ajtaju, üresen maradt házak, gyermeklárma sehohsem zavarja az átutazót. A dunántuli magyarság halálos betegségének, az egykének és a délről előnyomuló némettség térfoglalásának a képe ez. A 10 éveként egymásután jövő statisztikai kimutatások a magyarság folytonos és ugrásszerű apadását mutatják. A mult század végén, amikor felüti a fejét ez a betegség, az első évtizedben a magyarság lélekszámának 5 százalékos csökkenése látszik, a következő évtized már a 12, a harmadik 25 százalékos fogyást mutat. Ilyés Gyula statisztikát is közöl – az állami statisztikánál részletesebb és őszintébb egyházi anyakönyvvezetés alapján – környékének legveszélyeztetettebb pontjairól. Azokban a falvakban, ahol még 1912-ben 3–400 volt a magyar lakosság száma – azokban 1928-ban már csak 2–300 magyar él. Tizenhat év alatt egyharmadával sőt egynegyedével csökkent a magyarság. Az azóta eltelt 5 év alatt pedig 1928–1933-ig a pusztulás aránya ugyanakkora, mint a megelőző 16 év alatt. Az okát említettük már: az egyke.

Szociológiailag ma már nagyon nehéz megállapítani ennek az okát. Eredetében egy gazdasági nyomoruság: a bizonyos anyagi jólétre, anyagi függetlenségre felvergődött paraszt fél a birtok megoszlásától, fél az új harctól, az új szegénységtől. Ezt a gazdasági nyomoruságot azonban a legkülönbözőbb erkölcsi és lelki nyomoruságok komplikálják. Hozzájárul a józannak, értelmesnek ismert dunántuli magyar paraszt értelmetlen urmajmolása, igazi kulturtartalom nélküli civilizációja. Ha az uraknak csak egy gyerekük van, ha az urak csak reggel nyolc felé vetődnek be az irodájukba, miért legyen éppen ő a nemzetszaporító elem, akinek kötelessége beszo­l­gáltatni korosztályról korosztályra a katonaaanyagot és miért kelljen éppen neki kint vergődnie kora hajnaltól a mezőn? Ha az urak járhatnak európai ruhában, miért éppen neki kötelessége megőrizni a népviseletet? Gyökér nélküli, tradícióatlan, ízléstelenül öltözködő, a nemi élet aberrációinak teljes skáláján végig haladt, tunya és kihálásra ítélt fajta, de nem szabad felette pálcát törni, mert nem bűnös, hanem beteg. Nyomorusága sokkal nagyobb egyszerű gazdasági krízisnél, – halálos fásultság ez, a minden mindegy fáradt kéz­le­gyintése, egy egész testében fertőzött nép halálraválása, egy olyan baj, melyet maga a beteg ismer a legjobban, de amely ellen semmit sem akar tenni.

Másik oldalról pedig, amilyen mértékben veszít tért a magyarság, ugyanolyan mértékben nyomul előre a német lakosság: szapora, munkásfajta, nagy összetartó erő, mely állandó kapcsolatban van a birodalmi németiséggel. Határozott és céltudatos fajta, mely tudja, hogy övé itt a jövő – s készül erre. Nehány évtized és si­mán, minden világtörténelmi zökkenő nélkül átveszik politikailag is a Dunántult!

Ezt a képet tárja elénk Ilyés Gyula s a Nyugat következő számaiban közölt hozzászólások csak megerősítik azt. Megdöbbenő és halál szagu ez a kép, de a pusztulás igazi képe a magyarság hivatalos és vezető rétegeinek e tényekkel szembeni állásfoglalásában látszik. Elsősorban Budapest bűnös felelőtlensége az, amelyik mellett nem lehet szóftlanul elmenni. Budapest, a megtámadott test feje, semmit sem tud és semmit sem akar tudni tulajdon törzséről, nem ismeri és nem törődik semmit a magyar falvak életével. Szellemi kontaktusban van az európai nagy metropolisokkal, közvetlen vérkeringésben van Páris­sal, Londonnal, Berlinnel, de alig van kontak­tusa a magyar vidékkel, amelynek pedig székvárosa és legfőbb irányítója. Fülep Lajos a zengővárkonyi református pap, aki a dunántuli magyarság pusztulásának egyik legalaposabb ismerője, egyik legmegrögzöttebb szószólója, keservesen panaszolja, hogy hosszas és állandó keserves lármája, segítségkeresése alatt soha egyetlen fővárosi lap, soha egyetlen sort nem közölt a magyarság életének erről a sajtó sebé­ről. A német politika változásai, erotika és rémtettek: ez az üzlet, a pusztuló magyarságról nem érdemes írni. S itt van a fővárosnak a második büne: nemcsak hogy nem érdeklődik a magyarság iránt, hanem mint szellemi életének irányítója, csak pelyvát tud adni: narkotikumot, félpengős regényeket, üres civilizációt és megrontott új magyar dialektust, mely fővárosi mázánál fogva

rohamosan terjed és megfertőzi a vidéket is. Ilyés Gyula ezt így foglalja össze a dunántúli magyarság helyzetére nézve: „alulról a német ék, felülről az a méreg, amit Pes áraszt a magyar életbe, mivel végződhetik ez?”

Braun Róbert a hivatalos statisztika néhány adatát közli, melyek szintén a rohamos lélekszámcsökkenés mellett szólnak, de ez a baj szerinte egyáltalán nem olyan halálos és veszedelmes, mint ahogyan azt mások látják! A budapesti magyarság nem vesz tudomást a magyar néptömegek pusztulásáról! Lehet, hogy jóhiszemű önámítás vagy a dolgok nem ismerése vezeti a felnemzetiszallagozottoptimizmusát, de lehet, hogy menteni akarja azt a háboru utáni magyar politikát, melynek volt pénze az öncélu tudomány luxuspalotáinak és egy csomó felesleges dolognak a megépítésére, de nem volt pénze ideje, bátorsága ennek az égető kérdésnek a megoldására. Akármelyik eset áll is fenn, szomoruan igaz az, hogy a hivatalos magyarság nem vesz tudomást arról az örvényről, mely alatta megnyílik, amely rövidesen őt magát is el fogja nyelni.

A vezetőrétegek felelőtlenségében, nemtörődömségében lesz teljessé és egyetemessé a magyarság pusztulása. Rám nézve még sem ez volt a letragikusabb. A letragikusabb a látóknak, azoknak akik e cikksorozatot írták, akik vergődnek és segíteni szeretnének, azoknak a céltalan és uttalan tapogatódzása volt. Lehet, hogy illetéktelen vagyok bírálatot mondani felettük, hiszen nem ismerem azt a vidéket, nem ismerem azt a nyomorúságot, amelyet feltárnak, de mégis úgy érzem, hogy azok a tervek, azok az ötletek, melyeket itt-ott felvetnek a sok pesszimiztikus hang mellett, nagyon soványak és nagyon életnélküliek. Naplói kból és adataikból annak a magyarságnak teljes gazdasági, kulturális, testi és lelki satnyasága áll előttünk. S akkor az ő tulpraktikus és tulracionális, materialista látásuk szeretné a teljes életnek ezt a nyomorúságát pusztán gazdasági eszköz által megoldani: földreformot, telepítési akciókat és új örökösödési törvényt sürgetnek csupán. Kétségtelen, hogy ez mind kell, erre mind szükség van, de a segítségnek sokkal mélyebbre kell nyulnia. Lelkileg kell újjászületnie, megfiatalodnia a megvénült, petyhüdt magyar vidékeknek. Lehet, hogy különösen hangzik szociológiai vonatkozásban, de – le merem írni a szót, – keresztyén lélekre, új lelkitartalomra van szüksége beteg fajtánknak.

Az ankét minden egyes tagjánál kifejezetten, vagy a sorok között csupán, ott van a dunántúli magyarság pusztulásán keresztül a magyar állam pusztulásáért való félelem. Mi itt Erdélyben bármennyire is hangsúlyozzuk transzilvánizmusunkat és „kisebbségi helyzetünk ajándékait” bármennyire vitatjuk is azt, hogy vajjon az éppen előbb említett új lelki magyarság kialakulása érdekében nem lenne-e jó és hasznos, ha odaát is megtapasztalnák a kisebbségi sors magyar életét, mégis el kell ismernünk, hogy nekünk is fáj az ottani magyarság pusztulása. Ez az a fájdalom, mely megráz és megfélemlít, amikor ezt a kórképet olvassuk. Másik oldalról pedig ez a kép, a dunántúli magyarság pusztulása, tükör által mutat minket magunkat. A napokban, került a kezembe Románia statisztikai hivatalának egyik kiadványa („Buletinul demografic al României” II. évf.

10 szám), amelyben Románia 1933 június havi népmozgalmi adatainak a statisztikáját közli:

Nemzetek	Születés	Halálozás
Összesen	100%	100%
románok	78.8%	75.7%
magyarok	4.9%	6.7%
németek	2.4%	3.9%
zsidók	1.9%	2.3%
oroszok, ukránok	5.2%	5.0%
egyéb	6.3%	6.7%

Részleteiben nem ismerem az adatokat, folyóirat ezt a nemzetiségi statisztikát aprólékosan nem tárgyalja, így nem tudom felmutatni azokat a pontokat, ahol különösebb mértékben meg van támadva az erdélyi magyarság. Csupán eddigi kóborlásaimból szeretnék néhány adatot előtárni: Magyarigenben, a Bod Péter falujában gyönyörű 800–1000 embert magába fogadó református templom van, melyet azonban népe a legjobb akarattal még egytizedéig sem tudná betölteni, mivel az egész lélekszám nem tesz ki többet 80-nál, itt és ezen a vidéken (Erdélyi Hegyalja) a teljes erkölcsi züllés és minden építő tevékenységre való alkalmatlanság szemmel látható. A nyáron a Székelyföldön járva, megdöbbentő volt az a különbség, amit az egyes vidékek között láttunk: a gazdag gyermekáldást, szaporodást csak az eldugott és elmaradt vidékeken láttunk (Siklód), mihelyt változott a talaj – a terméketlen hegyek gazdagon termő síksággá változtak, egyszerre jómódu, civilizált, kiöltözött falvakba jutottunk, de ugyanakkor látnunk és hallanunk kellett azt is: „jó módu ez a nép, csak hogy... nem szaporodik, sőt lélekszáma csökken” (Oklánd, Erdővidék). Nem beszélek a regáti magyarság helyzetéről, amiképpen nem célozom teljes és kimerítő képet adni a magunk nyomorúságáról, csupán rámutatok arra, hogy mi is így állunk! Vezető osztályainkra és ifjuságunkra talán nem lehet rásütni a felelőtlenséget, de igen is nagyon sokszor a céltalan próbálkozásokat és üres szavak cséplését. Szükség van ráismerni arra, hogy fajtánk pusztulása sokkal nagyobb, mint gondoltuk és falumunkánkra pedig nemcsak teoretikusan van szükség. Nyomorúságink kényszerítenek minket, magunkra hagyatottságunkban még inkább, mint a magyarság bármely más részét, összes östegeink erős összefogására és új lelki magyarságunk egyetemes megvalósítására.

** Ami a vadmadárnak az ő szálló szárnya, ami a virágnak az ő illata, az a mi számunkra ez a föld.*

** Fennmaradásunkat nyers erőnk nem biztosíthatja, csak kultúránk értéke. Csak nemzeti kultúránk fajsúlya... Nemzeti kultúránk csonka nemzeti művészet nélkül...*

** Népiünkben megvolt a nemzeti erő, mellyel az idegen művészetet saját képére tudta formálni és művészeinkben nem volna elég erő ezt a népi művészetet nemzeti művészetté formálni?...*

** ...itt Erdélyben kellett azt állogatni...*

Kós Károly.

Kulturális szervezkedésünk egysége.

Irtá: VITA ZSIGMOND.

A *Nyugat* utolsó számában megdöbbentő vészkiáltás hangzott föl, mely a magyarságnak a Dunántulon való pusztulását harsogta fülünkbe és ezzel kapcsolatban az egész magyarság fenyegető pusztulásával rémített meg. A Dunántul egyik kitünő ismerője, Fülep Lajos azt írja, hogy ott mindenki meg van győződve a magyarság pusztulásáról és hozzá teszi: „én azt tartom itt döntő fórumnak, hogy maga a nép mondta ki és mondja ki a szentenciát, maga a nép tudja, vallja, *belenyugodva* vallja a maga pusztulását.” A statisztikai adatnál sokkal megdöbbentőbb ez a mondat, mely azt mutatja, hogy a dunántuli magyar nép önmaga felett mondotta ki a halálos ítéletet.

A *Brassói Lapok* egyik cikkében nemrégiben arról írt, hogy Franciaország központi nagy városaiban és Párisban járva az ember, mindenütt a francia nagy szellemek emlékét érzi, azoktól telítve van a levegő és az ember így tulajdonképpen a kultura nagy alkotásain, a kulturális emlékeken át érzi meg a városok szellemét. Pesten mind ezt az ember nem érzi, a pesti utcákon járva az ember nem gondol kulturális küzdelmeink hőseire, a magyar szellem története és fejlődése nincs városaink falába beépítve.

Tudom, hogy a háboru utáni generációban vannak akik azt tartják, hogy a magyar kultura kezdettől fogva az idegen hatások miatt téves vágányra került és ezért vissza kell fordulnunk a népi, ősmagyar kulturához és abból kiindulva kell újra építenünk. Debreczeni László ismételten arról írt, hogy magyar művészet tulajdonképpen nem is volt eddig, mert eddigi alkotásainkban csak idegen hatásokat lehet látni és valahogy, talán Kós Károlyra kacsintva, a népi művészetből szeretne új magyar művészetet teremteni.

Mindezeket az egymástól távolálló tényeket és írásokat azért állítom egymás mellé, mert azt látom belőlük, hogy *valami hiba van a magyar nemzeti öntudatban*, a nép élete nem érez elég közösséget a magyarság nagyjainak, íróinak, művészeinek küzdelmeivel és ezért ezek hatását nem zárta magába. A kulturális öntudat hiánya pedig nagyobb csapás mint minden anyagi pusztulás, ha a nemzet lelke elernyed, menthetetlenül beléolvad a szomszédos népekbe!

A kulturális öntudat hiányát a nemzet szellemi erőinek céltalan elforgácsolódását talán lehet észre nem vehetővé tenni Magyarországon, ahol az államhatalom védi a magyarságot, tud neki tevékenységet, célt adni és nem hívogat az átolvadás kényelme.

Erdélyben és a Romániához csatolt részekben azonban más a helyzet. Itt az anyagi boldogulásnál sokkal nagyobb erővel védhet meg a nemzeti kultura, annak célszerű, mindenkit átölelő kiépítése.

A nyelvek fejlődésében az a törvény, hogy mindig a kisebb erőfeszítés irányában változik a nyelv, a kiejtésre nehéz hangsoportokat ezért kilöki, vagy átalakítja. A *kényelmi* szempont miatt kerül a magyar a nehézkes mássalhangzó torlódásokat és igyekszik azokat magánhangzó betoldással megszüntetni. Vajjon ez a kényelmi

szempont nem érvényesül-e a népek kialakulásában és egybeolvadásában is? A kis törzsekből a nagyobb nemzetekbe való egyesülést a célszerűség és a nagyobb egységben való biztonság kényelme hozta létre. A hatalmon levő nemzetbe való beolvadás kényelmet, anyagi előnyöket, védelmet, nagyobb biztonságot jelent.

A magyar népben nagyon erős a kényelmi szempont. A magyar keleti, lassu fajta, mely inkább szereti a szemlélődést a legszükségesebb munkával, mint a nyugtalan tevékenységet, folytonos mozgást. Ha azt látjuk, hogy az erdélyi magyar kényelmi szempontból könnyen átvedlik románná, különösen szükséges benne a kulturális nemzeti öntudatot ébren tartanunk. A magyar falu felé fordulásunk ezért kell különösen erőteljes és célszerű legyen ma Erdélyben.

Ha magyar városok felé nézünk, talán nem látjuk ugyanazt a problémát, de a feladatok nem lesznek kisebbek. Ha az erdélyi városok életét nézem, közönyös lagymatagságot, szkeptikus nemtörődömséget látok bennük. Az erdélyi magyarság a kisebbségi sors sikertelensége miatt elvesztette a hitét a jövőben, nem látja életének semmi célját és ezért természetesen nem is lehet munkája eredményes. Gazdasági megoldások önmagukban nem alakíthatják át ezt a helyzetet, ahhoz, hogy itt boldogulni tudjunk, még az kell, hogy a magyarság minden tagjával egynek érezze magát, ezt az egységet pedig egy közös vérkeringés, közös kulturánk tudata oldhatja meg. A kulturánk az az egyetlen kincsünk, amely minden körülmények között diadalmasan a miénk maradhat, amely legyőzhetetlen, lelkeket megváltó hatalommá válhatik, ha minden egyéb erőforrás ki is apadt.

A nemzeti kultúra művészeti alkotásokban talán állami támogatással, jólétben hozza létre legremekőbb műveit, de kérdés, hogy ezeknek az alkotásoknak megvan-e a célszerűségük s így lehet-e általános hatásuk, válhatnak-e igazán nemzeteket előmozdító erőkké? (Pl. a múlt századi budapesti hatalmas építkezéseknek nincs semmi nemzeti hatóértékük.) *A kisebbségi kultúra* ezzel szemben *kiváltságos helyzetben* van, hogy anyagi érdekek befolyásoló hatásától távol állhat a fejlődése és ezért tisztán a nemzet szellemének szolgálatában állhat, a nemzet igazi érdekeinek megfelelően és így mindenkit felölelő lehet.

Raoul Francé az Itél az élet című hatalmas művében gyönyörűen fejt ki a természeti törvény érvényét a *nemzetek* a kulturák életében. A természet törvényeinek minden élet alá van vetve, az élet csak a szükségszerűség törvénye szerint fejlődik, a nem szükséges szervek elcsökvényesednek, a szükségtelen, satnya és céljukat be nem töltő egyének elpusztulnak, a szükségtelen kulturák és államok összeomlanak.

Az erdélyi magyarság kulturát akart teremteni itt a megváltozott viszonyok között is, de ezekben a próbálkozásokban nem gondolta át, hogy ezek a megnyilatkozások a helyi viszonyokból nőnek-e ki, nemzeti érdekeknek felelnek-e meg, erdélyi és egyetemesen magyar célok irányában állnak-e, szükségesek-e tehát?

Városaink kulturális tevékenységében céltalanságot, kapkodást,

ötletszerűséget és egymás ellen irányuló harcokat látok. Talán a legöntudatosabban éli a maga kultur-életét a magyar iparosság, amely kitűzött feladatának igyekszik pontosan megfelelni.

Az egész Erdélyben 1920 után hatalmas lendülettel megindult kulturális törekvések ezért jutottak az idők folyamán rendre kátyuba és így ma mindenütt elkedvetlenedést, féltékenységét, az egység hiányát találjuk. Talán csak a Bánátban voltak kezdettől fogva és vannak ma is más viszonyok és ezért érdemes azokkal foglalkozni.

Temesvár vidékén, a Bánátban a Magyar Párt tényleg a magyarság legfelsőbb irányító foruma lett, amely a magyarság tevékenységének minden ágát magába öleli és egységesen vezeti. A Bánságban a Magyar Párt megalakította mindazokat a szakosztályokat, amelyeket máshol csak elhatároztak. Így pl. a temesvári Magyar Párt kulturális szakosztálya irányíthatja a vidék egész kulturális életét, egységes programm szerint előadásokat tart és meddő tanácskozások helyett tudja, hogy mi a teendője a falvakban és annak az ifjúsági csoport után igyekszik is megfelelni.

A központi Magyar Pártnak is ilyenformán kellett volna megszerveződnie, tudjuk, hogy ehelyett az egyházak külön-külön vették kezükbe a kulturális nevelést és a Magyar Párt a meglévő erőket nem tudta felhasználni és azokat egységbe fogni. Mint ideálnak ma is kitűzhetjük egy központi egységes kulturális szervnek megszervezését. Ha a magyarság egyetemére nézve ezt nem valósíthatjuk meg, az a kérdés, hogy mi lehet a teendőnk. Központi irányító szerv híján megalakíthatunk városi, vagy egyes vidékekre kiterjedő kulturális központokat.

Ebben az irányban már többfelé indultak meg kísérletek, itt pl. megemlítem, hogy az idén Székelyudvarhelyen megindultak egy székely közművelődési egyesület szervezési munkálatai Nyíró József kezdeményezésére. Nagyon nagy eredmény volna, ha csakugyan megvalósulna a legnagyobb erdélyi magyar test, a székelység kulturális életének egységes megszervezése. Ez azt jelentené, hogy a különböző székely helyi egyesületek munkáját sikerülne összhangba hozni és így határozottabb népmentő munkát folytatni.

Ebbe a székelyföldi központi egyesületbe mint kisebb csoportba tartoznának az egyes városok kultur-központjai, amelyek egymás segítségével dolgozhatnak ki terveiket. Amíg ez megvalósul, addig is minden városban egy-egy ilyen csoportnak képzelhetjük magunkat, amely csak a többivel való kapcsolatát várja.

Lehet-e egy magyar városban nemzetnevelést folytatni? Lehet, de erre még csak nem is gondoltak az illetékesek és sohasem jutott eszükbe az Imre Sándor erre vonatkozó munkáját elővenni. Lehet, csak a meglévő erőket és tevékenységeket kell fölhasználni és beléjük több tervszerűséget vinni.

Talán jó volna minden városban egy közművelődési egyesületet csinálni, amely tekintélyével szellemileg irányíthatna. Egy ilyen egyesület jogi elismertetése azonban olyan költséges, hogy ez csak nehezen megvalósítható. Jogi elismertetés nélkül is működhet azonban egy olyan bizottság, mely ezeket a kérdéseket intézi. Minden egyesületnek, egyháznak, iskolának egy vagy két tagja venne részt

ebben a bizottságban, akik által az egyesület bejelentheti terveit, kívánságait. Ezen belül azonban szükség van egy szűkebb választmányra, melynek tagjait a kulturális téren számottevő egyéniségekből kell kiválasztani. 1. Ez a választmány intézné az előadások besztását és sorrendjének megállapítását. 2. Lefoglalná a termet és vétozt emel más előadások ellen. Általános irányelveket visz be az előadásokba és fölosztja a föladatokat az egyesületek között. (Jubileumok, aktuális kérdések, nemzeti szempontok).

3. Támogatja és irányítja a rendezendő előadásokat, hogy egy mást kiegészítsék és általános hatásuk legyen. Ezt szolgáltatja egy *műsört ajánló bizottság*, mely minden egyesületnek ajánl pl. szindarabokat és egy *állandó műkedvelő gárda*, mely mindenkinek rendelkezésére állhat.

Ezenkívül a népjóléti bizottság mondhatná meg, hogy milyen közös célokra van szükség nagyobb összegekre, amelyeket csak az egész magyar társadalmat megmozgató előadásokkal, mulatságokkal lehet előteremteni. Ezek a közös ügyek, mint ahogy egy nagyenyedi gyűlésünkön megállapítottuk: *az iskolaiügy és a szegényügy*. A legkönnyebb volna tehát elsősorban ezeknek érdekében megmozgatni az érdekelt egyesületeket és rábírní őket a közös, nagyobbarányu rendezésekre, amelyek tudvalevőleg mindig sokkal nagyobb jövedelmet hoznak, mint az egyes egyesületek próbálkozásai.

A kulturális életükbe való beleszólástól mindig féltékenyen óvakodnak az egyesületek, de a gyakorlat mutatja, hogy eddig még lehetséges volt a ref., katolikus és az iparos egyesületek között valamelyes közös munkát létesíteni egy szociális élet érdekében. Ezzel kell tehát kezdeni.

Nagyon szerény kezdetnek látszik ez, amelyet talán már sok helyt meg is valósítottak és azért nem látszik elég csábítóknak. De idővel és kitartással ennek a kezdetnek is megnőhet a jelentősége és a munkának a hatása.

Ebből a tervezetből látni lehet, hogy nem az egyesületek tevékenységét akarja lefokozni és korlátozni, hanem a kialakult munkaköröket megtartva, azokat egységbe hozni és így gazdagítani.

Ez a tervezet itten még csak a városokról szól és így egy oldalú. Természetesen egy ilyen kulturbizottság a környező vidéknek fel kellene mérje a szükségleteit és igekeznie kellene azokat kialakítani. A magyar kultura kérdése falun elsősorban pedagógiai kérdés és gazdasági alapokon nyugszik. Ez a munka így ma csak az egyházak kezében lehet, de az egyházak között is több meg egyezéssel, egységesebben mehetne.

Nem akarok itt erre a kérdésre kiterjeszkedni, a falusi iskolák irányításán úgy sem tudunk változtatni és az iskolán kívüli népnevelésnek nem látom még eléggé a formáit, csak azt akarom ismét hangsúlyozni, hogy nekünk mindig a helyi viszonyokból kell kiindulnunk és a célszerűséget kell keresnünk. Ezért nagyon kétséges a városból faluba vitt kulturának az értéke és meggondoltan kell hozzáfognunk.

Ezek az elgondolások talán csak egy kis szellemi és térbeli területre adnak valamelyes megoldást, de a helyi megoldásoknak va-

gyok a híve és az a meggyőződés, hogy az apró csoportokból tudjuk majd lassacskán az egész programot felépíteni. Minden helynek más, különleges viszonyai vannak, azokat kell felismerni és hozzájuk alkalmazkodni. Aki felülről hozott kész formákkal azt hiszi, hogy mindent megoldhat, nagyon csalódik. Áldozatokat követelő, hosszú, kitartó harc hozhat csak eredményeket és az eredmények mellett örködni kell, hogy megmaradjanak.

Öregek és fiatalok összefogása a magyar kultúra továbbadása érdekében.

Tavaszi számunkban felhívást közöltünk mindazokhoz, akik szívükön viselik magyar kulturánknak az új nemzedékek lelkébe való átadását, hogy a teendők megbeszélésére jöjjenek össze. Örömmel jelentjük, hogy e felhívás nem volt pusztában elkiáltott szó. Ha nem is az ügy érdemét illető arányban, de mégis tanárok, írók, öregek, fiatalok, katolikusok, reformátusok, unitáriusok jöttek össze s beszélték meg a magyar kultúrában való fogyatékoságukra felébredt ifjúsággal a teendőket. Nagy erkölcsi jelentőséget kell tulajdonítanunk a ténynek, hogy az ifjúság hívó szavára generációs és felekezeti ellentétek felett találkozni tudtak és közös akciót tudtak indítani 1933 aléltóságában is erdélyi magyarok. Ennek az akciónak első lépése az alábbi beadvány, melyet minden felekezethez tartozó idősebb és fiatal tanárok, írók és a szerkesztőségünk megbízottai aláírásával terjesztettünk be minden magyar egyház főhatóságához.

A beadvány így hangzik:

„Közéletünkben, sajtónkban, irodalmi és tudományos körökben mind gyakoribb a középiskolákból kikerülő ifjúsággal szemben a vád, hogy magyar nyelvi és irodalmi ismereteikben komoly és nemritkán megdöbbentő hézagok mutatkoznak. Az Erdélyi Fiatalok című főiskolás folyóirat ezért érezte szükségesnek, hogy a tanárok írók, tanárjelöltek bevonásával megbeszéléseket rendezzen, melyeken felvetette a kérdést: hogyan lehetne segíteni ezen fájdalmas helyzeten? Megbeszélései eredményeinek rövid összegezésével most az erdélyi magyar egyházakhoz fordul, melyek tizenöt éve csaknem egymagukban hordozzák az új magyar nemzedék nemzeti irányú nevelésének és továbbképzésének gondjait és terheit, tehát elsősorban hivatottak a közismert akadályok lehető elhárítására s a további tennivalók szeretteltjes és aggodalmas megfontolására. Ami eddig történt a magyar nyelv és irodalomtanítás, tehát a magyar műveltség alapelemeinek az ifjúság felé való közvetítése terén, már magában tiszteletre méltó és nem egy vonatkozásban egyenesen hősi teljesítmény volt a tanár urak és tanügyi hatóságok részéről. Hogy mégsem vezetett eredményre, annak teméntelen, itt fel sem sorolható oka van. Elsősorban bizonyára az adott tanügyi helyzet, mellyel az

iskolák fennmaradása érdekében rigorózan számolni kellett és számolni kell lépten-nyomon. Mégis – úgy érezzük – a magyar nyelv és irodalom oktatása, megkedveltetése érdekében meg kell kísérelnünk a majdnem lehetetlent is: még többet, még érdekesebbet és értékeesebbet, még céltudatosabban kell átadnunk a magyar műveltségünk felgyűjtött kincseiből a magyar jövődönnek. Ugy érezzük, át kell itatnunk a tanulóifjúságot már az iskola falai között az olt-hatatlan, forró szeretettel nyelvünk és irodalmunk iránt, hogy majd ő tovább tudja plántálni ezt a szeretetet a gondjaira bízottak szívébe. Ez a felébresztett forró szeretet és mohó érdeklődés fogja csak az ifjúság szemében nyelvünket és irodalmunkat – a tantárgy iránti köteles érdeklődésen túlmenően – szent üggyé avatni, amelyet nemcsak tanulni, de mélységes élménnyé tenni olyan magasrendű szellemi élvezet, mely megéri a köteles tanulmányi időn túl ráfordított buvázkodást is. Mi úgy érezzük, hogy ezzel az üggyel jó helyen kopogtatunk a magyar egyházak legilletékesebb testületeinek ajtaján. Fel akarjuk ajánlani szolgálatainkat, készségünket, legmeszebb menő erő kifejtésünket azzal a kéréssel:

méltóztassék jelen beadványunkat, melyet értekezletünk alólírott tagjai egyhangulag elfogadtak, az egyház egyik arra illetékes bizottságának tanulmányozás és javaslatétel céljából kiadni és a bizottság tanácskozásaiba a mi megbeszéléseinkről kiküldendő bizottságot is bevonni, hogy elképzeléseinket részleteikben ott világhatassuk meg előszóval.

Itt csak röviden jelezni kívánjuk, hogy megbeszéléseink a következő, elodázást már alig tűrő szükségletekre, illetve hiányokra mutattak rá, melyeknek megfelelő formájú átvitelét a gyakorlatba az egyházaktól mély tisztelettel kérjük és várjuk:

1. A nyelv és irodalomtanítás reformja a középiskolai tantervben, mely már alapelveiben tekintettel legyen a korszerű tudományos, művészi és pedagógiai eredményekre és az erdélyi magyar élet különleges követelményeire.

2. A nyelv és irodalomtanítás szakszerű és kötelező ellenőrzésének beállítása az egyház, mint legfelsőbb magyar tanügyi hatóság részéről.

3. Tervezet az előírt tanórákon kívüli nyelvi és irodalmi nevelésre adott lehetőségek legtágabb fesztítésével.

4. Tervezet a magyar tanárjelöltek nyelvi és irodalmi továbbképzésére az egyetemi köteles munka keretén túlmenően is, irodalmi szemináriumok, szabadegyetemi előadások, színházi előadások bekapcsolásával.

5. Tervezet a tanári kar továbbképzésére, belföldi szünidei tanfolyamok, szakértekezletek és külföldi tanulmányutak lehetővé tételével.

6. Tankönyvreform és füzetes irodalmi kiadványok forgalombahozatala s ezeknek segédkönyvekül való beállítása.

7. Tervezet a szélesebb közönségrétegek és a nép nyelvi és irodalmi műveltségének továbbfejlesztésére, színvonalon tartására és irodalmi ízlésének alakítására.

Egyházaink vezetőségeinek tagjait bizonyára nem kell meggyőznünk arról, hogy e vezetőszavakban felsorolt tennivalók mind-

egyike mögött valóban a komoly szükségletek egész dandára sorakozik, részletmegoldásokat is sürgetve. A területek, melyeken gyökérigható intézkedések mielőbbi megtétele elengedhetetlen követelmény, nemcsak szakemberek, de minden érdeklődő és magyar nyelvi műveltségünket féltveörző erdélyi ember előtt nagyjában áttekinthetők és bizonyára velünk együtt átérzi mindenki, hogy céltudatos és lankadatlan munkával sok meglevő fogyatkozás és szándékolatlan mulasztás kiküszöbölhető volna. Lehet, hogy minden kérdésben nem sikerül rövidesen a teljesen megnyugtató megoldást megtalálni, de azért a kezdő lépésektől visszariadnunk nem szabad.”

Bizakodva várjuk a beadványra a választ. A kérdés további fejlődéséről lapunkban be fogunk számolni.

Ahogy Hitler a nemzeti szocializmust látja.

Irta: Dr. Parádi Kálmán.

Az alábbi cikk a német nemzetiszocializmus általánosságban való rövid ismertetése, úgy ahogy Hitler Mein Kampf c. önéletrajzából azt össze lehetett állítani. Kétségtelen, hogy ez az ismertetés, épen mert egyedül Hitler önéletrajzán alapul, amelyet még 1926-ban írt, nem lehet teljes. Nem terjedhet ki a nemzetiszocializmus egész probléma körére, s annak újabb gondolati alakulataira, s legfeljebb fővonalaiban érinti, mindenben csupán Hitler felfogását adva vissza (ha idézőjelek nélkül is). Nem tarthat igényt arra, hogy ezt a bonyolult és fontos világgérdést minden oldaláról megvilágítsa. És nem tartalmaz más véleményt, mint pusztán a Hitlerét. A mozgalom megítélésére szükséges még a későbbi és mai nemzetiszocialista propaganda, de főleg elméleti irodalom kritikai megismerése, a megvalósítások vagy sikertelenségek bírálatára pedig időbeli távlat. De szükségesnek érezzük, hogy a romániai magyar ifjúság tájékozódást nyerjen ezen a cikken és további cikkeken keresztül arról a mozgalomról, amely uralomra jutása óta a világpolitika első vonalában álló kérdés és amelynek kikerülhetetlenül vonatkozásai vannak egész Középeurópával és az egész magyarsággal.

Hitler apja, a legnyomorúságosabb helyzetből küzdötte fel magát vámvivatalnoknak, hogy végül a faluhoz térjen vissza, mint gazdálkodó nyugdíjas. Fiának még magasabb hivatalnoki rangot álmódott és érthetetlen volt előtte a fiu huzódása, aki festő, később építész szeretett volna lenni. Szüleinek kora halála kenyérszerzést végezt Bécsbe kényszerítik Hitlert, ahol egyszerű munkás és rajzoló sorban tengeti életét, 1912-ben Münchenbe kerül, majd a világháború kitérősekor belép a német hadseregbe és hat évet harcol végig, mint önkéntes. A forradalom után Münchenben telepszik meg, ahol eleinte katonai továbbképző tanfolyamokat látogat, majd teljesen a politikai pályára lép. Ekkor alakul ki véglegesen benne a cél, amiért harcolni kell és kezdi a nemzeti gondolat hatása alatt katonáit fegyelmezni. 1919–20 telén indult meg a nemzetiszocialista mozgalom, amelyet az 1923-ban Münchenben megkísérelt puccsuk leverése visszavetett, (maga Hitler börtönbe kerül) de amely 1928-tól kezdve rohamosan tört elő és egyre nagyobb teret nyert a sűrűn ismétlődő porosz és birodalmi gyűlési választásokon, míg aztán 1933 márciusában hatalomra jutott.

Hitler 1926-ban megjelent „Mein Kampf” (Az én harcom) c. önéletrajzából a nemzeti szocializmus ideológiájának fővonalait az alábbiakban lehet megrajzolni:

A háború előtti és alatti Németország kül- és belpolitikájának kritikáját illetően felfogása szerint Németország politikáját népszerűségének erős szaporulata kellett meghatározni. Az egyik kínáló megoldás a *születések megakadályozása*, természetellenes beavatkozás s már egy-két nemzedék alatt a faj elkorcsosodásához vezet. Megakadályozza a helyes faji kiválasztódást.

Másik megoldás a *belső gyarmatosítás*, a telepítés, néhány évig megfelelne egy nép szükségleteinek, de nem véglegesen. Gyarmatszerzés volna a terjeszkedés legtermészetesebb módja. Németország a háború előtt a negyedik megoldást választotta a *kereskedelmi terjeszkedést*, amely által az egész világot maga ellen bősztette. Ezzel szemben 1904-ben Japán szerepét átvéve, Oroszország gyarmatosítását véghez vihette volna tizedannyi veszteséggel, mint a világháború pusztításai. Vagy pedig Angliával és Németországgal kellett volna szöveteznie Németországnak Oroszország ellen. A helytelen szövetezés által bekövetkezett összeomlás után Anglia is megdőbbsent, amikor Franciaország mint egyedüli európai nagy hatalom bontakozott ki.

A világháború alatt elsősorban a német hadi propaganda fonák tevékenysége miatt érte az országot érzékeny veszteség. Az ellenséget kigunyolta, gyávának állította be. A német harcosok csalódtak ebben és többé nem hittek semmilyen otthoni beállításnak. Ezalatt az angolok a légvérengzőbb vad embereknek hirdették a németeket s katonáik mindenre elkészülten mentek ki a harcponalra. Négy év mulva kitört a forradalom Németországban, melynek jelszavai az ellenséges hadipropagandából indultak ki! Oly állhatatosan szórták szét a világba és a harcvonalakba a röpcédulákat, hogy végül még maguk a németek is kezdték elhinni, hogy a háborút egyedül Poroszország és a császár idézték elő. Pedig 1918 elején már kétségessé kezdett válni a szövetségesek győzelmé. Oroszország és az olasz front összeomlottak, a központi hatalmak a végső nagy támadásra készültek fel, de a zsidó belső bomlasztásra kitört a német általános sztrájk és vele a rend szétzüllése.

Ez az által vált lehetővé, hogy a háború előtti Németország nem számolt legáltalmasabb belső kérdésével: a faji kérdéssel. Hatalmas volt, mert a legerősebb államépítő tényezőre: egy erőteljes népre támaszkodhatott. Azonban a *faji kérdés* fel nem ismerése miatt bekövetkezett az összeomlás. A németiség öntudatlanul kiszolgáltatta magát egy ellenséges, de magát németnek álcázó nép t. i. a németországi zsidóság önkényének.

A zsidók eleinte nem tagadták – mert nem is leplezhették – népi hovartartozásukat. Később, ahogy megtollasodtak és jól befészkeltek magukat új hazájukba, a vezető rétegekhez simulnak, „lesznek udvari zsidók” és már a pénzügyi helyzetet kezdik irányítani. A rendi társadalom letörtével a néphez alkalmazkodnak, amelynek nyelvét már eltanulták, majd ráteszik a kezüket a sajtóra, irányítják a szabadkőmives-szocialista-marxista szervezetekből a nekik máskülönbben be nem hódoló elemeket. Mialatt a zsidóság fajilag legezárkóztottabb marad, addig terjeszti a „felvilágosodottság”, „egyenlőség” jelszavai alatt a többi fajok keveredésének, szétzüllesztésének és így rabigába hajtásának eszméjét.

A nemzetközi világzsidó azt is tudja, hogy az éhhetetlen fehér embert könnyű kihasználni hízelgés által, de nem lehet semmiképp hozzáidomulni az ügyes, sárga fajhoz. Azért bujtogat szerzte a világon késhegyig menő harcra Japán ellen.

Lehet egy kinaiból vagy négerből valaha német? Ez nem németesítés hanem elnémetelés volna. Polgári vezetőségünk mégis a háború előtt tévesen azt hitte, hogy a faj előnyére szolgálna a szlávok, zsidók beolvasztása. Sokan tenyésztettek köztünk állatokat, de a mi saját fajtánk megnevesítésével senki sem törődik. Legszebb áldozat népünkkel szemben lemondani saját korcs utódainkról és felnevelni helyettük más, egészséges gyermekeket. A népnevelés szemelött kell tartsa, hogy egy egészséges, jellemes, tetterős ember még kevés tudományos kiképzéssel is sokkal értékesebb a népközösség számára, mint egy szellemes piperkóc. A zsidókban levő tulzott önzés folytán ők állandóan más fajú embertársaik ellen dolgoznak, élődsdi életet folytatva köztük, nem is önálló faj, hanem „vallás” leple alatt. A műveltségalkotó árja fajtával szemben a

zsidó fajnak sohasem volt önálló műveltsége, hanem mindig csak más népektől átvett korcskulturája. – Ez a Hitler véleménye a zsidóságról.

Az államvezetés a háboru előtt egy rozoga intézmény, az országgyűlés kezében volt. Félig oldott meg mindent: szövetségeket, telepítéseket, hadsereget, munkáskérdést. Mialatt a jámbor német lelkesek, hivatalnokok csak a vallásukkal törődtek és saját nemzetiségükkel szemben érzéketlenek maradtak, azalatt az erős nemzeti érzésű szlávok a szószékről irányították a népet. Hasonlóképpen ugrottak be a könnyenhívő német szocialisták a szép „nemzetközi” jelszónak, míg a lengyel, cseh szocialisták *elsősorban* lengyelek, csehek maradtak és csak másodsorban váltak nemzetköziesekké.

Kiegészítette ezt a képet a régi Ausztria-Magyarországban élő németiség helyzete, amelyet Hitler többéves ott élés alapján ismert.

A másik „német” állam, Ausztria-Magyarország csupán színleg volt német, s a Németországgal való szövetkezés ezt a látszatot még jobban kihangsúlyozta, mialatt belül tág tere nyílt a nemzetiségek, főleg a csehek terjeszkedésének, amit az uralkodóház csak elősegített. Az osztrák németiség megmentésének mindenképp csak egy módja maradt tehát: a monarchia szétrobbantása és a németlakta területek egyesítése az anyaországgal.

Ausztria-Magyarország kulturaközössége német volt: művészetek, tudományok, sőt a hadsereg és a hivatalnoki kar is. A nemzeti eszme előretörésével azonban tartományi központok nőttek ki, az önálló kulturák minden követelményével. Az osztrák országgyűlés a széthúzó erők komolytalan, tehetetlen csataterévé fajult, mialatt a németiség vezetői megértés nélkül fajuk iránt, könnyelműen, felelősség nélkül „vezették” népüket.

Figyelemreméltó Hitler könyvének legelső mondata is: Ausztria és Németország egy közös államot kell alkossanak, mivel egyazon nép lakja a két országot, *még* ha az egyesülés gazdasági és politikai hátrányt jelentene is.

A német *ujjászületés előfeltétele* az, hogy a német tömegeket egyoldaluan nemzeti nevelésben részesíthessük, vagyis, önfentartási életöszönét felköltsük. Egy elélt ember kezében hiába is volna fegyver, nem bírna vele magának semmit sem kiverkedni. Gyáva népnek nincs létjogosultsága a földön és az önvédelmi harcra képtelen népeket pusztulás várja. Az ember legfőbb célja a *fajfenntartás és nem egy állam fenntartása*. Ha a fajt meg tudjuk őrizni, megvédjük általa az államot, amelyik a faj keretét alkotja. De az állam a faj romlásával összeomlik. A nemzet minden erejét erre a legfontosabb kérdésre: a fajfenntartásra kell összpontosítsa. Az intézményesen szervezett fajvédelemhez, egy egészséges faj jóvendőjének biztosításához tartoznak: A nemzeti betegségek teljes leküzdése, végleges leszámolás a prostitúcióval a férfiak korai házassodásának előmozdítása által; a házasság fajmegőrző szentségének védelme, a gyermekvédelem kiterjesztése, az egészséges testi és lelki nevelés, az elmebajosok és gyógyíthatatlanok szaporodásának meggátlása. Nem szégyen, hanem végzetes szerencsétlenség egy gyógyíthatatlan betegség, amelyet azonban ártatlanoknak továbbadni nem szabad. Jól érthető önző érdekből elkorcsult társadalmunk tiltakozni fog e törvény ellen.

Társadalmunk lelkileg is beteg most: a művészetek elbelsevizálódása, a régi dicsőség és nagyságok lekicsinylése lelki erejében gyöngítik a nemzetet. A vallásos élet szétzülése a nép egészségének veszteségére és örök kárára történt. Itthon a belpolitikába keveredett egyházak a lelkek millióit vesztették el, mialatt néhány nyomorult szerencsétlenség megtévesztette meg legesetebb Afrikában.

Vissza kell szerezni önértékünket, nemzeti fölényünket és biztosságunkat a bizalmat vezetőségünkben, a szabadság kiküzdésében, a jóvendőben.

Csak az a nép mondható szabadnak, amelyiknek területi nagysága elegendő megélhetéséhez. Az új német külpolitika útja: *Kelet meghódítása*. A szovjet-zsidóság nem fogja bírni sokáig a vezetést és Oroszország összeomlik. És akkor a nemzetiszocialista Németország hivatva lesz ott magának földet hódítani, előbb a karddal, majd az ekével.

Egy mozgalom csakis nagy tömeggel érhet el sikert, mely az utca meghódításától függ. Nem titkos szervezetek, összeesküvők kellene nekünk, hanem százezer meg százezer vakbuzgó követő. Egy merénnyel nem javíthatjuk meg egy egész nép helyzetét.

A tömegösszejövetelek lélektanához tartozik még az, hogy a fegyelmet

erélyes vezetés és lelkes védőrség tartsa kézben. Ezek a gyűlés tekintélyét nagyban emelik.

Az erőszakos marxista mozgalmat csak egy hasonlóan erőszakos, de jobb eszme fogja legyőzni kinos harc után világnézetek ellen nem elegendő fegyverrel szembeszállani, hanem csupán egy másik, ellentétes, erőteljes világnézettel lehet diadalmaskodni. Világnézetek harcában nem a másik letörése a fontos, hanem a saját elveinek keresztülvitele, tehát inkább hódítás, mint védekezés. Politikai szervezetek félmegegyezésekre kényszerülnek gyakran, mialatt világnézetek csálhatatlanoknak jelentik ki magukat és sohasem békülnek, örökké türelmetlenek a többiekkel szemben. Az átütő erő és siker nem a követők szellemi képességeiben rejlik, hanem azok vak engedelmességében.

Az emberi társadalmak alapépítője a *munka*, vagyis az egymásnak való dolgozás az önfenntartásért. (A lopás, rablás, stb. egymás *ellen* való dolgozás az önfenntartásért). E társadalmi törvény helyes felismeréséből keletkezett az az emberben az önzetlenség, kötelelességtudás.

Nem hivatás, hanem a munkateljesítmény után ítéljük meg az embereket. Osztálykülönbségek nem létezhetnek, a népi államban. *A nemzeti szocialista szakszervezetek*, amelyekre szükség van, nem ismernek osztályharcot, hanem csak egyenlő jogokkal bíró polgárokat. Az osztályharcot a marxista tábor öntötte bele saját hasznára a szakszervezetekbe.

A nemzeti szocialista szervezet felépítésének főbb gondolatai: A népek versenyében az fog győzni, amelynél a kellő helyeken a megfelelő vezetők állanak és nem a jobb konc kedvéért az első helyekre tolongott barmok. A nemzeti tehetség és nem vagyon, vagy beleszületés szerint legjobbjai kerülnek majd a vezetőhelyekre. Az állam a *személyiség* és nem tömeglélek alapjaira kell felépüljön. Visszaállítjuk újból a *tekintély hatalmát* és a felelősségérzet mindenhatóságát.

A hitlerista párt *tagjai* azok, akik maguk is szereznek új híveket. Harcosok, bátrak, de csak kb. 10%-nyi kisebbségben vannak. A többséget a *követők* alkotják, akik az eszme igazát belátják, de tettben gyávák, mint az emberek nagy többsége. Az eszme terjesztése mindenkit el kell érjen, felfogásra és jellemre való tekintet nélkül, mialatt a *szervezet* kiválasztja magának a hívők tömegéből a megfelelő erőket. A tulságosan sok vezető akadály.

Az eszme győzelemrevitele csak határozottan körvonalazott és következetesen betartott program-terv által sikerülhet. Hibák nélküli korszak nincs, de ez a tény nem tarthat bennünket vissza attól, hogy a gyarlóságokat leküzdve, a jövő eszményképeért küzdhessünk: a *népközösségért*.

Körkép a főiskolás kérdésekről az új tanév kezdetén.

Az egyetemen és a főiskolákon megkezdődött az iskolai év. Kolozsvár utcáin a régi diákarcok mellett megjelennek az új „gólyák.” Mindenütt új élet kezdődik.

A főiskolás egyesületek összeültek, hogy megállapítsák évi munkatervüket. Tárjuk végig a kolozsvári főiskolás egyesületeket. Pillantsunk bele munkaműhelyükbe, hogy meggyőződhesünk, hogy mindenikük a jelen iskolai évben mi módon akarja a kisebbségi egyetemi és főiskolás ifjuság problémáit megoldani.

Első utunk *Venczel József*-hez vezet, aki az alábbiakban közölte a

Majláth-Kör (*Az Erdélyi R. Kath. Népszövetség egyetemi és főiskolai Szakosztálya*) 1933–34. iskola évi programját:

A Majláth-Kör általános célja az erdélyi szociális és kultur feladatok szempontjából a keresztény etika alapján álló szakértelmiség nevelése, amit a folyó iskolai évben a következő munkacsoportokban valósít meg:

I. *Tanárjelölték szemináriuma.* Célja: 1. Megvizsgálni a mai iskolarendszer hibáit; 2. tanulmányozni az új iskola elvét: a cselekvő módszert; 3. kidolgozni egy olyan tanulmányi programot, amely a mai iskola megszabott tantervében érvényre tudja juttatni az új aktív iskola elveit. Ezek mellett a szeminárium külön tanulmány tárgyává teszi a magyar nyelv és irodalom oktatásának problémáit.

II. *Jogi szeminárium.* Célja: Kimutatni a kisebbségi jog természetjogi alapjait. Ezt teszi Victoria Ferenc, híres középkori-jogbölcselelő „De Indis et de iure belli” című munkájának feldolgozásával és az itt lefektetett természetjogi elvek alapján.

III. *Természettudományi szeminárium.* Célja: Megvizsgálni a természettudomány sarkalatos tételeit a keresztény világnézet szemszögéből és foglalkozni az orvos hivatásával a keresztény etika és az egészségileg elhanyagolt erdélyi magyar falu szempontjából.

IV. *Szociális szeminárium.* Célja: Kifejteni XI. Pius pápa „Quadragesimo Anno” kezdetű enciklikájának az államrendre vonatkozó részét és azt vonatkozásba hozni a Romániában elhelyezkedő magyar kisebbség jövőbeli életével. Szóba kerül itt a korporatív államforma kérdése és kisebbségi autonomia szükségessége egy a társadalmi, mint a gazdasági és művelődési problémák szempontjából.

Minden egyes munkacsoport (szeminárium) nyilvános előadásokat, vitaestéket rendez, de emellett a legnagyobb súlyt arra fekteti, hogy a szeminárium tagjai egyrészt a szeminárium tudományos anyagát feldolgozzák, másrészt, hogy ezt vonatkozásba hozva speciális hivatásukkal és kisebbségi adottságaikkal, kidolgozzák az erdélyi fiatal értelmiség jövőbeli kulturprogramjának leginkább követelő erővel bíró pontjait.”

A Református Kollegium egyik diákszobájában elérkezünk második állomásunkhoz, *Tonk Emilhez*, aki az **I. K. E.** munkatervét ismertette.

Az **I. K. E.** folyó évi munkáját két nagy részben összesen 34 munkakörben fogja végezni:

I. *Belső munka:* 1. Nevelés: a. bibliaórák, b. teológus-, tanárjelölt-, orvostanhallgató- és joghallgató- szeminárium, c. előadások és konferenciák. 2. Adminisztrációs-, anyagi- ügyek és házgondozás. 3. Leánymunka, 4. Sport és kirándulások, 5. Diák-szociális munka: a. menza gondozás, b. segélyezés, c. vidéki városokban végzendő gyűjtő munka, d. előadások rendezése, e. ipari és kereskedelmi vállalatok anyagban való segélynek megszervezése, f. újságpapír akció. 6. Vezető-képzés. 7. Propaganda-ügyek. 8. Külföldi és más főiskolás csoportokkal való érintkezés felvétele. 9. Hátvéd megszervezése.

II. *Külső munka:* 1. Misszió munka: Regáti misszió, legáció, külmisszió, kolozsvári egyházi misszió. 2. Szociális-munka: aggmenházak, börtönök, javító intézetek és kórházak látogatása. 3. Falumunka: a) Kolozsvár mellett két falu alapos gondozása, b) nyári falu megismerési akció, c) tapogatózás **I. K. E.** munkatáborok léte-

sítése ügyében. 4. Ifjúsági-munka: Vasárnapi iskolák és bibliaórák tartása a kolozsvári felekezeti és állami iskolákban és az iparos ifjúság körében, 5. Sajtó-munka: Az Ifju Erdély és a Kálvinista Világban főiskolás rovat szerkesztése. 6. Református lexikon összeállítása és kiadása.

Az I. K. E. idejében programjában is a legértékesebb munkát a nevelés által fogja végezni. A tavalyi teológus és tanárjelölt-szeminarium után az idén megalakult az orvostanhallgatók és jogászok szeminariuma.

Örömmel kell látnunk, hogy az I. K. E. tagjainak nemcsak lelki, hanem testi nevelésére is nagy gondot fordít a sport különböző ágainak gyakorlása által, melyet a K. A. C. támogatása mellett fog végezni és a gyakori kirándulásokkal.

Az I. K. E. programjának megvalósításában döntő szerepet fog játszani az a körülmény, hogy tagjainak anyagi áldozata árán, sikerült egy házat bérelni, ahol a kolozsvári I. K. E. alakulatok teljes függetlenségben fognak dolgozni.

Harmadik látogatásunk eredménytelenül végződött. *Erdő János* a legnagyobb sajnálattal közölte, hogy egyelőre nem adhat információkat a

Dávid Ferencz Egyesület idejében munkatervéről, mivel annak összeállításán most folynak a munkálatok. Így ennek az egyesületnek a programját csak a jövő számunkban közölhetjük.

Végállomásként érkezünk meg *Baczó Gáborhoz*, aki beszámolt **A Székelyek Kolozsvári Társaságának Főiskolás Szakosztálya** idén megvalósítandó munkájáról és a Szakosztály életében június óta végbement változásokról.

Több hónapos munkaszünet után, a Főiskolás Szakosztály újramegkezdte működését és összeállította 1933–34. iskolai évre a munkatervét, mely szerint 12 előadást fog tartani. Minden előadás a *Székelység egy-egy problémájáról* fog szólni.

A karácsony előtt a következő előadók fognak szerepelni: Nov. 15-én Dr. Zágoni István: A Székelység jelentősége, majd Dr. Török Andor; A székelyek eredete. Bíró Sándor: A székelyek története (2 előadás). Később felkérendő előadó s Székely kiválóságok.

Karácsony után pedig a székelység gazdasági, anyagi, vallást és népművészeti problémát, a székelység és a Regát és a székely autonomia kérdései kerülnek megbeszélésre.

Az előadásokat szerda esténként a Társaság Farkas u. 7. sz. alatti helyiségében, Erdély intelligenciájának legkiválóbbjai fogják tartani.

A Főiskolás Szakosztály tagjai teljes reménnyel bíznak abban, hogy a Székely Társaság új választmánya minden erejéből támogatni fogja a főiskolások munkáját

A Főiskolás Szakosztály az idén november végén fogja megtartani szokásos bállal egybekötött ismerkedési estélyét.

Ezek után Baczó Gábor áttért a Főiskolás Szakosztály utóbbi öt hónapjának ismertetésére.

Június 24-én a Főiskolás Szakosztály közgyűlése, hogy a Szak-

osztály ügyei ne maradjanak gazdátlanul, 12 tagu intéző bizottságot választott, melyet a következő hatáskörrel ruházott fel: Jelentésben közölje a Székely Társasággal a választást és vívja ki azt, hogy az ifjuság teljes függetlenségben intézze ügyeit és ennek következtében ez a bizottság hívja össze az őszi folyamán a tisztújító közgyűlést.

A Székely Társaság a jelentést tudomásul vette és megadta a jogot az új tisztikar megválasztására.

A fentiek alapján választotta meg az október 28-i Főiskolás Szakosztályi közgyűlés az alábbi tisztikart: Elnök: Baczó Gábor. Alelnök: Miklós András. Választmányi tagok: Molnár Lajos, Szabó Lajos, Birta Imre, Venczel József, Mester István, Erdő János, Haáz Ferenc, Farkas György és Fadgyas András.

A Szakosztály a Társaság választmányába Erdő Jánost és Molnár Lajost delegálta.

Látogatási utunk befejeződött. Ezek után vessünk egy rövid pillantást az egyetemi és főiskolai hallgatók nagy tömege és az egyesületek közötti viszonyra.

A főiskolás egyesületek munkája iránt az érdeklődés az egyetemi hallgatók között nagyon különböző. Egyesek teljes erejükből belefeküsznek egyesületük munkatervének megvalósításába, mások csak immel-ámmal dolgoznak, míg az ifjuság 25–30 százaléka még mindig teljesen visszatartja magát attól, hogy saját problémáit valamelyik egyesületnek támogató kezei által igazán megismerje. Az egyetemi hallgatóság ennek a részének a nemtörődömségét főleg a teljes anyagi leszegényedésnek lehet tulajdonítani. Megnyíltak az összes felekezeti és állami internatusok és konviktusok: az Ellenzék és a Református Nőszövetség Menzája, az Országos Magyar Párt megrendezte gyorssegély osztását, számtalan egyetemi és főiskolai hallgató mégis éhezik a külváros egy-egy rongyos viskójában. Sok teljesen szegény fiu egyik intézmény jótéteményében sem részesült, mert az anyagi alapok minden diákságot anyagilag támogató intézménynél meglehetősen lepadtak. Hány főiskolai hallgató nem vizsgázott az ősszel, mert nem tudta befizetni a tandíjat. Valamit mégis kellene tenni.

Ezt a problémát elsősorban a főiskolás egyesületek tudnák valamennyire megoldani. Minden egyesületnek az I. K. E. példáján felbuzdulva, amelyik meglátta ennek a kérdésnek aggasztó fontosságát, bele kellene feküdni a társadalomban indítandó gyűjtő akcióba. Bármelyik faluban ajándékoznának egy pár véka gabonát, burgonyát, almát vagy más terményt. Csak el kellene menni érte!

Akármilyen csekély összegű anyagi támogatás által vagy talán egy jó szóval is meg lehetne fogni a legcsökönyösebb embert is az egyesületnek, mert látja, hogy valaki törődik vele, nem pedig lenézi, mert foltos a ruhája.

Minden egyesület jelenlegi tagjainak magáévá kellene tennie ezt a problémát. Felkeresni minden egyetemi és főiskolai hallgatót. Buzdítani, támogatni, segíteni kellene őket.

Kár lenne annyi fiatal embert elveszni hagyni! De azt sem lehet várni, hogy a sült galamb a szájunkba repüljön!

László András.

S Z E M L E

A Kalotaszegi Néprajzi Muzeum.

Október 15 én nyílt meg Bánffyhunyon. Szerény kezdet, szükösen meghuzódva három egymásbanyiló bérelt udvari szobában. Alap nélkül, gyűjtött tőke nélkül, a fenntartás költségeinek fedezete nélkül. Egy fedél alá gyűjtve a gazdag és élő kalotaszegi népművészet régi és újabb faragásai, varrásai, lakásberendezései, ipari és gazdasági tárgyai és szerszámai. Egy szervező bizottság négy havi munkája által gyűjtésre beszerezett 18 községnek különböző művészi és néprajzi jelentőségű tárgyai. Kicsiny kezdet, de e bölcsőhöz a testvér muzeumok elhozták érdeklődésük és tanácsuk melegét, a napisajtó pedig, mint a magyar kultúra egyik újabb várát üdvözölte.

Ez a muzeum már rég meg volt a kalotaszegi ref. egyházmegye néhai főgondnokának Dr. Albrecht Lajosnak gondolatában és foglalkoztatta is az egyházmegyét. Kalotaszegnek, mint egy gazdag és élő népművészeti területnek az összmagyarság és a művelt világ részére való felfedezése a mult század nyolcvanas éveiben megkezdődött és vele együtt a muzeális tárgyak exportja, mely folyik napjainkban is. A tervezett muzeum itt, Kalotaszeg központjában akarta azt a gazdag anyagot bemutatni, a messze nyugatról is jött érdeklődőknek, melynek egyes darabjait a legtöbb néprajzi muzeumban fel lehet találni. Ezt a tervet a világháboru akadályozta meg. Az atyai hagyatékban kutató fiu, Albrecht Dezső mihelyt felemel-

hette szavát az egyházmegyei fórumon, indítványt terjesztett be a muzeum megvalósítására. Hogy egyhangu határozat, küldi ki a szervezőbizottságot és hogy aránylag rövid idő alatt önkéntes gyűjtők oly gazdag anyagot hoztak össze, bizonyítja, hogy a talaj elő volt készítve és annak közszükségessége nem volt kétséges sem a kalotaszegi magyarság szellemi vezetői sem pedig maga a nép előtt.

Mint minden, ami népi ugy a kalotaszegi népviselet és művészet is, a világháboru után rohamosan hanyatlik. Eltűnnek az erdélyi sajtáságos és jellegzetes művészettel díszített darabok s helyét felváltja a gyári és egyforma ruha. A nagy művészettel cifrított eszközöket gyári pótolja. A rohanó, ideges ember türelmét veszttette a hímzéstől. Az élet új formái közt újabb életlehetőségeket kergető kalotaszegi ember sem ér többé reá. Nem élő muzeum már a Kalotaszeg sem, mely a kivitelt folytonosan utánpótolja. Ha e nép művészetének mindenütt meg van az emléke, ugy nem hiányozhat az épen Kalotaszegről.

Utolsó idő szelét érezték meg a vezetők és jó, hogy a nép is megérezte és belátta a muzeum fontosságát. Megvált sok évtizedes régi holmitól és vett indítást, hogy sok mindenben, mi eddig haszontalan lim-lom volt, lászson muzeumi értéket.

Régen a muzeumot a szépség szeretete tervezte, ezt pedig amellott az élet parancsoló szava valóstította meg. A régitt sok fontolgatás közt helyhez akarták először juttatni, ez pedig létre jött

mert különben később hiábavaló lett volna a terv, a szándék. Reméljük, hogy e testet öltött terv ruházata is kikerül valahogy.

Van már a kalotaszegi népnek Kalotaszegen is muzeuma. Nem csak, hogy az ő lelki kincsei vannak benne, de ő is hordta össze, Felállította emlékét. De nem sirkö ez még sem. Nem halott idézés, de a szunnyadó felébresztése lesz, ha az öröklött szépérvék és művészi készség ismét kifejezésre fog törni, ösztökélve a multak emlékeitől. Jöhet az idegen és megláthatja egyhelyt, hogy mi Kalotaszeg népművészetileg és néprajzilag. Ez a muzeum a mult megőrzött emlékeivel örködni fog a háziipar formáinak tisztasága felett. Ha arra gondolok, hogy egy muzeumi gyertyatartó másával a biztos eladás tudatában fog bekopogtatni egy kalotaszegi ember egy magyar uri ház ajtaján és hogy egy régi varrottas kedvelőinek a muzeum közvetít utánvarrot, mint kenyérkövetítés sem utolsó dolog a muzeum. Az pedig bizonyos, hogy amit a kalotaszegi magyar nép adott össze művészete jeleként, azzal, mint idegen tollakkal, a leleplezés biztos volta nélkül más nem dicsekedhetik el.

Czirják Károly.

Makkai Sándor:

„Harc a szobor ellen.”

Négy tanulmány. Erd. Szépművészet Céh Kolozsvár, 1933

A „Magunk revíziója” szerzőjének újabb kötete tulajdonképpen nem az ifjúság számára íródott. Mégis, amint elolvassuk, az az érzésünk, hogy éppen annyit, sőt még talán többet mond, mint előző kötetei, melyek közül különösen a „Magyar fa sorsa” és a mult évben megjelent kötetek

pár tanulmánya speciálisan az erdélyi magyar ifjúsághoz szólnak. Az erdélyi magyar ifjúság kérdésének műveiben való gyakori felbukkanása azt bizonyítja, hogy az illusztris szerző érzi egy erdélyi magyar ideológia kidolgozásának szükségességét ez ifjúság számára. Miután kétségkívül ő az a vezetőegénység, aki leginkább rátermett e feladatra, az erdélyi magyar ifjúság különös figyelemmel kell kísérje minden megnyilatkozását.

Jelen kötetében négy tanulmány van. Az első a Széchenyi-problémát, második és harmadik az erkölcsei és esztétikus ember egymáshoz, illetőleg a gyakorlati élethez való viszonyát, negyedik az erdélyi kisebbségi kérdést tárgyalja Meschendörfer „Corona” című regényével kapcsolatban. Ugy látszik először mintha ezek a tanulmányok egészen különálló jellegűek lennének, szorosabb összefüggés minden látható jele nélkül. Ezzel szemben szinte azt merném állítani, hogy szorosan összefüggenek nemcsak egymással, hanem kétségkívül legnagyobb jelentőségű alapvető művével is, a „Magunk revíziójával.”

Ha végigtekintünk a szerző munkásságán, azt látjuk, hogy szépirodalmi munkáit kivéve, minden alkotása, tanulmánya, vagy előadása egyetlen nagy alaptétel szolgálja az örök haladásnak: „az egyetemes és magyar élet minden kérdésének alapjából való revízióját.” Ezt ő az egyetlen gyakorlati tevékenységnek nevezi s ha a dolog mélyét nézzük, kétségtelenül mélységes igazságot fejez ki vele. Így érthetővé válik az is, miért van majdnem minden írásában annyira közel az ifjúsághoz: mert az összes kérdések revíziójának szükségességét

érezve, lelkileg egy az ifjúsággal, azok közé tartozik, akik lélekben örökké ifjak maradnak, hiszen lelkük állandó rugalmassága a folyton rohanó élet legkisebb mozzanataira is reagál s azokra olyan megnyilatkozásokat hoz, melyek a jelenre mindig a leginkább vonatkoznak.

Ez az állandó újrakérdezés, az alapvető kérdések tisztázása, vonatkozik a magyarság multjára és jelenére egyaránt. A magyar történelemből ki kell emelni, fel kell tární azokat a személyiségeket, azokat a korokat, melyek a legtöbb értéket jelentenek a mai magyarságnak. Ezért igyekszik Bethlen Gábor lelki arcát megértetni, ezért látja örvendetes jelenségnek ezt a tényt, hogy a háboru után Széchenyit, a szoborrá merevített magyar Génuszt újra az eredeti, megdöbentő jelentésében akarják megismerni. „Harc a szobor ellen” c. első tanulmánya e kérdéssel foglalkozik s jóleső örömmel állapítja meg, hogy László Dezsővel az erdélyi magyar ifjúság is beállott a szobor elleni harcba s Széchenyit élővé akarja tenni a maga számára. Ha ez sikerül: „döntő jelentőségű tény lesz és hatásai-ban kiszámíthatatlan áldások forrása.

A magyar mult emez óriási kiemelése kialakítja és erősíti azt a történeti öntudatot, mely nélkül az új erdélyi? magyar ideologia el sem képzelhető. Hogy ide eljusson, ahhoz jelenlegi gondolkozásának szintén alapos revíziója szükséges. Itt a hangsúly a gondolkozást *formán* és a revízió *alaposságán* van. Az igazi megoldások úgy az egyetemes világválság, mint a sajátos magyar válság tekintetében csak „becsületes elmélyedés útján található

meg, tehát nem szabad felületesen kitermelt, általános teóriákat huzni a jelenlegi helyzetre. Ennek kapcsán a szerző egy nagyon komoly üzenetet küld az erdélyi magyar ifjúságnak: „Ahelyett, hogy könnyedén értelmezett hamis gyakorlatiassággal, a „nincs idő” léha jelszavával odadobná magát a végleteknek, melyekből csak kihasználása és letiprása következhetik, alaposan tanuljon és erős lélekkel hordozza el a lelkiismeretesen kikutatott igazságot, akár a természetben, akár a történelemben, akár a saját lelkében talált reá, hogy önmaga határozhasson sorsa felett és ahova áll, ott győzelmet jelentsen.”

Ezek a főbb gondolatai Makkai új könyvének, melyben mindenütt megtaláljuk az ifjúsági vonatkozásokat, akár a homo morális és homo aestheticus egymásközi viszonyát, akár az erdélyi szászok szervezetségének tanulságait tárgyalja. Olvasása minden fiatal magyarnak nagy élményt jelent. *Bíró Sándor.*

Egy fiatal román szépirodalmi lapról.

Ha magyar ember vág bele a román időszaki sajtó irodalmi berkeibe, bizonyosan eltéved. Annak ellenére, hogy nem is mellettünk, hanem közöttünk élő népről van szó, bolygótávolnyira vagyunk egymás irodalmának ismerésétől. Ezért, mikor az Abecedar című, Teodor Murășanu és mások szerkesztésében Tordán megjelenő kis szépirodalmi hetilapra felhívom a figyelmet, nem tervszerű lapszemlét adok, hiszen arra nincs meg közönségünknek az elegendő román ismeretalapja, csak néhány jellemző jelenségnek a képét akarom kiragadni belőle és az érdeklődők elé állítani.

Amennyire az új román ifjúság irodalmi arcát eddig megfigyelhettem s amit az Abecedar is kiválóan illusztrál, a fiatal román írók érdeklődési körének két lényeges vonása van. Elsősorban *kétségbevonhatatlan igazi európai jellegűek* olvasmányaikban, írásaikban és célkitűzéseikben. Ismerik a modern nyugati irodalmat, válogatnak benne, kóstolgatják, Rilke, Hoffmannsthal, Stefan George neve bukkan fel itt-ott, Paul Valéry pedig, mint igazi termékenyítő tavaszi zápor hát néme-lyik költő lírájára. Belepillantanak a filozófia erdejébe: cikkeznek az ismeretről, a személyiségről; hozzászólnak az iskola és a szellemi tultermelés vitájához. Lépést tartanak az új európai irodalommal, kérdéseik maiak és fiatalok. Másik oldalon ott látjuk minden igazi műveltség alapját, *a faji sajátyságot* és ennek letéteményesét, a falut, amelyhez századokon keresztül örök Antaeus módjára visszatér és visszafog térni erőért és színért minden nép irodalma. Kedvemre idézhetnék tehetséges novellákat és verseket a lap hasábjairól, ahol a falu igazán öserejű átérzésével találkoztam. Ennek a fiatalságnak, a nyugat felé néző és a falu megingathatatlan alapján álló nemzedéknek jövője van.

Mint egyenesen ránk tartozó dolgot, meg kell még említenem két kis cikket, amelyek magyar

kérdésekkel foglalkoznak. Az egyiknek inkább különlegességi értéke van: Várhegyi Székely Andrást, a Lillafüredre elszármazott parasztköltőt méltatja, de a másik komolyan és igazi megértéssel tárgyalja Arany költői pályáját az 50 éves évforduló alkalmából. Ha most az uralkodó divatnak hódolnék, igyekeznék trombitaharsogással „közeledésnek” elkönyvelni ezt a két cikkecskét, melyeknek kétségtelen jelentősége, hogy őszinték és fiatalok részéről indulnak. Azonban a régi hirdetett közeledés olyan siralmas eredménnyel járt eddig, hogy nem merem ilyenek bélyegezni őket. Amíg az irodalmat pusztá eszközül és kicsinyes módon a közéleti közeledés érdekében használják, addig komoly eredménye nem is lesz. Ez a két kis írás azonban a helyes uton jár. Nem tűz ki hídverési célokat, de öntudatlanul is az örök szépség általános emberi értékén át közeledik a népek közötti megértés felé. Nem is kérünk elfogult jóakaratot magunkkal szemben a román fiatalság részéről, csak *értékeink tárgyilagos megismerését*. Azután következnek az, amit közeledésnek neveznek. Reméljük, hogy az Abecedar kezdő lépése után más is következik. Ennek reményében szeretettel üdvözljük őket, mint fiatalokat és utitársakat a jövődjének útjának keresésében. *Makkai László*

Hátralékos előfizetők figyelmébe!

Kérjük lapunknak hátralékos előfizetőit, hogy hátralékos összegeiket sürgősen rendezni szíveskedjenek, mivel lapunknak egyetlen anyagi támasza az előfizetési díjak.

Kérünk mindenkit, aki érzi lapunk fontosságát, hogy ne csak olvassa lapunkat, de terjessze is. Keressen új előfizetőket, aki az erdélyi új magyar nemzedék egyetlen független folyóiratát támogatni akarja!

Szégyen!

Az Erdélyi Fiatalok szerkesztősége a lap nyári számában újból egy falutanulmányozási kérdőívet tett közzé, melyről különnyomatot is készített s mintegy 200 drb.-otszét is osztott a főiskolai hallgatók között kitöltés végett. Tette ezt azzal a céllal, hogy a kitöltött kérdőívek alapján megbízható képet nyerjen az illető falvak jelenlegi helyzetéről, hogy oly irányban és azon a vidéken kezdje gyakorlati falu munkáját, ahol a legváltásosabbak a helyzetek. És milyen eredménnyel járt a szerkesztőség ezen új kérdőívek alapján való falutanulmányozási felhívása? Sajnos a lehető legszomorúbb képét nyújtja az ifjuság ténykedésének. A 200 drb. kiosztott kérdőív közül kitöltve viszakerült 5 drb.

Lehet-e így falu munkát végezni? Még elméletit sem. Mikorra fogjuk ily lelkes falumunkásokkal Erdély összes falvairól megszerezni az adatokat? S egyáltalán gondolhatunk-e arra, hogy közülünk is alakulnak gyakorlati téren működő falumunka csoportok, amint az már régen megvan a fiatal százság életében. Mert az kétségtelen, hogy amíg egy önkéntes, erdélyi fiatalokból álló falumunkás tábor nem szerveződik, amelyik aztán a nyarak folyamán dolgozni is fog, addig mindenféle falumunka próbálkozás sikertelen lesz.

Ugy tűnik fel, mintha hiába látnók az erdélyi magyarság megmaradásának egyetlen lehetőségét: a falvak utját. Nem követjük, nem lépünk rá. Felelőtlenül félre állunk s a nemtörődomség boldog semmittevésének adjuk át magunkat. Falvaink pedig betegen, dermedten, magukra hagyatva állanak. A tüdővész, a vérbaj gazdag aratást végez bennük. A felvilágosodás hiányából fakadó tudatlanság, elmaradottság sűrű ködként ül meg a végső bástyáinkat, mintha örök sötétségre lennének elátkozva. Mi pedig új, fiatal Pató Pálok lelkiismeretfurdalás nélkül tespedünk kényelmünk mocsarában. Ennek a tunyaságnak mi is, az erdélyi magyarság is keservesen megadja az árát...

Az Erdélyi Fiatalok hirei.

Az Erdélyi Fiatalok szerkesztősége folyó hó 12, 13 és 14-én este a Református Teológián konferenciát rendezett az egyetemre és főiskolákra most léptettek számára az ifjusági élet kérdéseiről. Az első estén Tonk Emil beszélt a romániai magyar ifjusági élet fejlődéséről és történetéről, a második estén dr. Jancsó Béla tartott előadást a háborúutáni magyar ifjuságról, a harmadik estén Baczó Gábor az ifjuság és

a falu kapcsolatait, s az ifjuság falu munkáját ismertette. A konferencia népes hallgatóság előtt zajlott le, s örvendetes jelenség, hogy élénk felszólalások és megbeszélések is követték az előadásokat.

A szerkesztőség és a kiadóhivatal hivatalos órái: minden délelőtt 12—1-ig a Szerkesztőség helyiségében Str. Kogălniceanu 7. földszint (Székely Társaság helyisége).

Magyar Figyelő néven új magyar tudományos és szépirodalmi folyóirat jelent meg. A lap a Csehszlovákiai Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaság folyóirata; főszerkesztője: Maléter István dr., felelős szerkesztője: Szerényi Ferdinánd dr. Az új folyóirat tetszetős kiállításban 164 oldalon most jelent meg elkobzás utáni második kiadásban. Az államügyesség ugyanis Maléter Istvánnak ez év júniusában Prágában tartott előadását a magyar kisebbség sorsáról Csehszlovákiában és Szalattnai Rezsőnek: Irodalmi menetrend Szlovénzskón című tanulmányát több helyen inkriminálta s az első kiadást két héttel ezelőtt elkobozta. A Társaság most második kiadást adott ki. A lap gazdag tartalmából kiemelkedik a két említett nagy tanulmányon kívül: Szerényi Ferdinánd: Életkérdéseink című cikke, Flórián Károly történeti esszéje, Szántó Hugó filozófiai cikke, Sas Andoré a munkácsi barokkról, Farkas Gyuláé a szociológia tanításáról, Brogyányi Kálmáné Manet művészeti világképéről, Krammer Jenőé a szlovénzskói magyar pedagógiáról. Külön eseménye e számnak Szőnyi Endre Madách-síremlék terve, melyet

a Társaság Madách Imre alsósztrégovai sírjára akar felépíteni. A Társaság egész eddigi működéséről bő ismertetést nyújt a krónika. Csehszlovákiai magyar könyvvújdonságok bírálata egészíti ki a lapot. Megrendelhető a Magyar Figyelő kiadóhivatala címén Bratislava-Pozsony, Káptalan-u. 13a. Egész évi előfizetési díj: 40 Kc.

A Majláth-Kör pályatételei: A Majláth-Kör f. hó 3-án tartott közgyűlésén öt pályázatot hirdetett ki a következő címekkel: 1. *Az értelmiségiek katasztere*, 2. *Az erdélyi kisebbségi magyarság gazdasági szervezetének és szervezkedését lehetőségének bírálata*, 3. *A nevelő aktív szerepe az iskolában és az iskolán kívül*, 4. *A népi szellem az iskolában*, 5. *A kisebbségi jog természetjogi alapjai*. — Pályázhat minden főiskolai hallgató, fiatal tanár és tanító, illetve tanítójelölt. — A pályázatokat a Majláth-Kör a közel jövőben kifüggeszti a főiskolai internátusokban is, máskülönben a szempontokat és a feltételeket illetőleg felvilágosításokat ad a Kör főtítkára (Kolozsvár, Egyetem utca Str. Universitáji 10 szám).

Kiadóhivatalunkba érkezett előfizetési díjak nyugtázása.

Orth Imre 165, Kovács Géza 150, Dánér Lajos 50, Fekete Rezső 60, Juhász István 20, Gruja Farkas 70, Dr. Gál Kelemen 120, Dr. Mester Mihály 100, Dr. Kiss Elek 60, Dr. Deutsek Géza 120, Dr. Darkó Ákos 120, Dr. Teleky Domokos 370, Mágori Jenő 100, Csákány Béla 80, Orbán Magda 70, Nagy Lajos 40, Tamási Áron 50, Uitz Mátyas 120, Dr. Vékás Lajos 120, Dr. Szöllösy Zsigmond 120, Dr. Acél Ferenc 120, Ady Elemér 100, Hegyi Péter 150, Dénes Rezső 70, Nagyszabeni Polgári Kör 120, Kovács Kálmán 120, Urus Lázár 70, Baráth Béla 270, Biró Sándor 120, Szász Árpád 120, Balogh Lujza 100, Ref. Kollegium Sepsiszent-

györgy 120, Konsza Samu 120, Döme Bálint 70, Mágori Jenő 90, Nagy Sándor 120, Imreh Dezső 120, Kádár Miklós 120, Bódis Agnes 120, Dr. Barabás Andor 120, Adorján Jenő 120, Nagy Emma 500, Vajna Judit 70, Rácz Lajos 100, Márton Áron 270, Tőkés József 70, Biró Gábor 60, Bekess Károly 60, Szentkirályi Samu 50, Dr. Bernády György 150, Pálffy Antal 120, Egrí Jenő 100, Horváth Viktor 30, Szász Vilmos 70, Farkas Jenő 70, Kovács Kálmán 20, Kovács Kálmán 50, Mihály Zoltán 70, Hegyi István 35, Juhos László 90, Nagy Miklós 70, Mester István 50, Morvai Pál 30, Toth Lajos 100, Recsei Ádám 70.

Felelős szerkesztő és kiadó: LÁSZLÓ DEZSŐ.